СОВЕТ
АРСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН

площадь Советская, д.14, г.Арск, 422000

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
СОВЕТЫ

Совет мәйданы, 14 нче йорт, Арча шәһәре, 422000

Тел. (84366)3-11-33, факс (84366)3-01-33, 3-14-33. E-mail: archa@tatar.ru. www.arsk.tatarstan.ru

Арча район Советы

КАРАРЫ

«_25_ »___июнь___ 2026 ел **№ _63_____**

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендәге җирләрне җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү, җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләреннән файдалану һәм саклау тәртибен раслау турында

Россия Федерациясе Җир кодексының 94 статьясы, “Җирләрне яисә җир кишәрлекләрен бер категориядән икенче категориягә күчерү турында” 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законы нигезендә Арча район Советы карар кабул итте:

1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендәге җирләрне җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү, җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләреннән файдалану һәм аларны саклау тәртибен расларга (1 нче кушымта).

2. Арча район Советының “Арча муниципаль районы җирләрен җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү, алардан файдалану һәм аларны саклау тәртибе турында” Нигезләмәне раслау турында” 2012 елның 17 февралендәге 114нче номерлы карары үз көчен югалткан дип танырга.

3. Әлеге карар рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.

4. Әлеге карарны Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында (http://pravo.tatarstan.ru) бастырып чыгарырга һәм Арча муниципаль районы сайтында (www.arsk.tatarstan.ru) урнаштыру юлы белән халыкка җиткерергә.

5. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Арча муниципаль районының Мөлкәт һәм җир мөнәсәбәтләре палатасына йөкләргә.

Арча муниципаль районы башлыгы
вазыйфаларын башкаручы,
Арча район Советы
рәисе урынбасары Р.Д.Мөхәмәдияров

Арча район Светы карарына
1нче кушымта

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендәге җирләрне җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү, җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләреннән файдалану һәм аларны саклау Тәртибе

1. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендәге җирләрне җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертүнең, җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләреннән файдалануның һәм саклауның әлеге тәртибе Россия Федерациясе Җир кодексының 94 нигезендә махсус табигатьне саклау, фәнни, тарихи-мәдәни, эстетик, рекреацион, савыктыру һәм башка кыйммәткә ия җир кишәрлекләрен кертү тәртибен билгеләү максатында эшләнгән җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә карата әһәмияте, шулай ук әлеге категориядәге җирләрдән файдалану һәм аларны саклау өлкәсендәге мөнәсәбәтләрне җайга сала.

1.2. Махсус сакланылучы территорияләр җирләренә тулысынча яисә өлешчә хуҗалык әйләнешеннән алынган һәм алар өчен махсус хокукый режим билгеләнгән җирләр керә.

1.3. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә (алга таба – махсус сакланылучы территорияләр җирләре) түбәндәгеләр керә::

а) махсус сакланылучы табигать территорияләре җирләре;

б) табигатьне саклау билгеләнешендәге җирләр;

в) рекреацион билгеләнештәге җирләр;

г) тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләр;

д) аеруча кыйммәтле җирләр.

1.4. Махсус сакланылучы табигать территорияләре җирләренә гражданнарны дәвалау һәм ял итү өчен билгеләнгән җирле әһәмияттәге дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлар керә. Махсус сакланылучы табигать территорияләре Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы милкендәге җир кишәрлекләрендә, шулай ук дәүләт милке чикләнмәгән җир кишәрлекләрендә төзелергә мөмкин.

1.5. Табигатьне саклау билгеләнешендәге җирләргә урман законнарында каралган саклагыч урманнар биләгән җирләр (урман фонды җирләрендә, махсус сакланылучы территорияләр җирләрендә урнашкан саклагыч урманнардан тыш), табигатьне саклау функцияләрен үтәүче башка җирләр керә.

1.6. Рекреацион билгеләнештәге җирләргә гражданнарның ялын, туризмны, физкультура-савыктыру һәм спорт эшчәнлеген оештыру өчен билгеләнгән һәм файдаланыла торган җирләр керә.

Рекреацион билгеләнештәге җирләр составына ял йортлары, пансионатлар, кемпинглар, физик культура һәм спорт объектлары, туристлык базалары, стационар һәм палаткалы туристлык-сәламәтләндерү лагерьлары, балыкчы һәм аучы йортлары, балалар туристлык станцияләре, туристлык парклары, урман парклары, укыту-туристлык сукмаклары, трассалар, балалар һәм спорт лагерьлары һәм башка шундый объектлар урнашкан җир кишәрлекләре керә.

1.7. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләргә Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләр), шул исәптән археологик мирас объектлары, истәлекле урыннар, шул исәптән тарихи кәсепләр, производстволар һәм һөнәрләр, хәрби һәм гражданнарны күмү урыннары җирләре керә.

1.8. Аеруча кыйммәтле җирләргә чикләрендә аерым фәнни, тарихи-мәдәни кыйммәткә ия булган табигать объектлары һәм мәдәни мирас объектлары булган җирләр керә.

1.9. Тарихи һәм мәдәни ядкарьләр булмаган, әмма тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне саклау зоналары чикләрендә урнашкан объектлар урнашкан җир кишәрлекләре тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне саклау таләпләрен исәпкә алып билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентлары нигезендә файдаланыла.

1.10. Федераль кануннар нигезендә Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы чикләрендә махсус сакланылучы территорияләрнең урманнар, парклар, су саклау зоналары булган башка төр җирләре билгеләнергә мөмкин.

2. Җирләрне махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү тәртибе

2.1. Җирләрне махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория төзү инициативасы (алга таба – инициатива) белән чыга ала:

а) гражданнар, шулай ук юридик затлар, шул исәптән иҗтимагый һәм дини берләшмәләрдән;

б) Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы җирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затларыннан, шулай ук дәүләт хакимияте органнары һәм аларның вазыйфаи затларыннан.

2.2. Инициатива әлеге Тәртипнең 2.1 пунктында күрсәтелгән субъектлар тарафыннан Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетына (алга таба – Башкарма комитетка) мөрәҗәгать рәвешендә рәсмиләштерелә, ул Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты җитәкчесе (алга таба – Башкарма комитет җитәкчесе) исеменә җибәрелә.

2.3. Мөрәҗәгатькә кушымта итеп бирелә:

а) махсус сакланылучы территория төзү планлаштырыла торган билгеләнешкә, территориянең кыйммәтенә бәйле рәвештә табигатьне саклау, фәнни, тарихи-мәдәни, рекреацион йә башка территорияне нигезләүне үз

эченә алган махсус сакланылучы территория төзү мөмкинлеге турында аңлатма язуы;

б) планлаштырыла торган махсус сакланылучы территорияне урнаштыру схемасы, аның планлаштырыла торган мәйданы, планлаштырыла торган махсус сакланылучы территория составына керә торган җир кишәрлекләренең кадастр номерлары күрсәтелә;

в) дәүләт тарихи-мәдәни экспертизасының уңай бәяләмәсе (җир кишәрлекләре җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләрендә урнашкан очракта).

2.4. Мөрәҗәгатьне карау өчен өстәмә мәгълүмат һәм документлар алырга кирәк булган очракта Башкарма комитет ведомствоара мәгълүмати хезмәттәшлекне гамәлгә ашыра һәм тиешле ведомствоара гарызнамәләрне вәкаләтле органнарга һәм оешмаларга җибәрә.

2.5. Башкарма комитет кергән мөрәҗәгатьне мөрәҗәгатьләрне карау өчен федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда карый.

2.6. Мөрәҗәгатьләрне карау максатларында Башкарма комитет тарафыннан җирләрне махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру турындагы мөрәҗәгатьләрне карау буенча даими комиссия (алга таба – комиссия) төзелә. Комиссия Башкарма комитет күрсәтмәсе белән төзелә һәм раслана.

2.7. Комиссия кергән мөрәҗәгатьне территориаль планлаштыру документларын исәпкә алып, территориясендә махсус сакланылучы территория төзү планлаштырыла торган җирләрдән фактта файдалануны исәпкә алып, шулай ук махсус сакланылучы территория төзү планлаштырыла торган җирләрдән һәм җир кишәрлекләреннән файдалануның экологик, шәһәр төзелеше һәм башка шартларын исәпкә алып карый.

2.8. Мөрәҗәгатьне карау нәтиҗәләре буенча комиссия түбәндәге карарларның берсен кабул итә:

а) муниципаль округ башлыгына җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертергә һәм махсус сакланылучы территория төзергә тәкъдим итәргә;

б) муниципаль округ башлыгына җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертүдән һәм махсус сакланылучы территория төзүдән баш тартуны тәкъдим итәргә.

2.9. Комиссия кабул иткән карарны исәпкә алып Башкарма комитет түбәндәгеләр турында карар проекты әзерли:

а) җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру;

б) җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертүдән һәм аларда махсус сакланылучы территория төзүдән баш тарту.

19. Башкарма комитет җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру турында карар йә күрсәтелгән җирләрне (җир кишәрлеген) махсус

сакланылучы территорияләр җирләренә кертүдән баш тарту һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру турында карар чыгара.

Җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертүдән һәм аларда махсус сакланылучы территория булдырудан баш тарткан очракта,Башкарма комитет тарафыннан баш тартуның дәлилләнгән нигезләмәсе мөрәҗәгать инициаторына җибәрелә.

2.10. Җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертүдән һәм аларда махсус сакланылучы территория булдырудан баш тарту өчен нигез булып тора:

а) җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру гамәлдәге законнарга, шул исәптән территориаль планлаштыру документларына, махсус сакланылучы территория төзү планлаштырыла торган җирләрдән һәм җир кишәрлекләреннән файдалануның экологик, шәһәр төзелеше шартларына каршы килә;

б) әлеге Тәртипнең 2.3 пунктында күрсәтелгән мөрәҗәгатьтә яисә документларда дөрес булмаган яисә тулы булмаган белешмәләр тапшырылган.

2.11. Махсус сакланылучы территориянең хокукый режимы махсус сакланылучы территория турындагы Нигезләмә белән билгеләнә, ул Башкарма комитет карары белән раслана һәм түбәндәге белешмәләрне үз эченә ала:

а) махсус сакланылучы территориянең исеме, аның билгеләнеше, аны төзүнең максатлары һәм бурычлары;

б) махсус сакланылучы территориянең урнашу урыны характеристикалары (табигый һәм ясалма объектларга карата урнашуы, территория рельефы);

в) махсус сакланылучы территория мәйданы;

г) махсус сакланылучы территория составына керүче җир кишәрлекләренең кадастр номерлары;

д) махсус сакланылучы территория билгеләнеше нигезендә хуҗалык эшчәнлеген чикләү;

е) гамәлдәге законнар таләпләрен исәпкә алып, махсус саклау режимы;

ж) махсус сакланылучы территориядә җир кишәрлекләреннән гамәлдәге законнар нигезендә файдалануның рөхсәт ителгән төрләре;

з) махсус сакланылучы территория белән идарә итү, финанслау һәм аның эшчәнлеге тәртибе.

2.12. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетының җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру турындагы карары Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Уставында каралган тәртиптә рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.

23. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендә махсус сакланылучы табигать территориясе төзелгән очракта Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетының җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм

аларда махсус сакланылучы табигать территориясе булдыру турындагы карары күчермәсе, шулай ук әлеге территория турындагы Нигезләмә күчермәсе кабул ителгән көннән алып 10 эш көне эчендә махсус сакланылучы табигать территорияләренең дәүләт кадастрын алып бару өлкәсендә Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органына җибәрелә.

Әгәр төзелә торган махсус сакланылучы табигать территориясе Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы милкендәге җир кишәрлекләренең гомуми мәйданының биш проценттан артыгын биләсә, Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетының җирләрне (җир кишәрлеген) махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү һәм аларда махсус сакланылучы территория булдыру турындагы карары Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең тиешле органы белән килештерелә.

3. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләреннән файдаланунын хокукый режимы.

3.1. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территория җирләре кишәрлекләре җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләрне саклауны, тотуны һәм алардан файдалануны гамәлгә ашыручы учреждениеләргә, оешмаларга даими (вакыты чикләнмәгән) файдалануга бирелә.

3.2. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территория җирләре чикләрендәге җир кишәрлекләре, әгәр бу җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территория җирләрен саклау һәм алардан файдалану режимына каршы килмәсә, Башкарма комитет карары буенча гражданнарга, юридик затларга, иҗтимагый һәм дини берләшмәләргә рекреация, физкультура-савыктыру һәм мәдәни-агарту максатларында арендага бирелергә мөмкин.

3.3. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләре чикләрендә җир кишәрлекләрен гражданнарга һәм юридик затларга милеккә, даими (вакыты чикләнмәгән) файдалануга бирү (махсус сакланылучы табигать территорияләрен саклауны, тотуны һәм алардан файдалануны гамәлгә ашыручы учреждениеләрдән, оешмалардан тыш) рөхсәт ителми.

3.4. Федераль законнарда каралган очракларда милек хокукында гражданнарның һәм юридик затларның җир кишәрлекләрен җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренә кертү рөхсәт ителә.

3.5. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләре чикләрендә җир кишәрлекләренең максатчан билгеләнешен үзгәртү яисә аларның максатчан билгеләнешенә каршы килә торган ихтыяҗлар өчен җиргә хокукларны туктату рөхсәт ителми.

4. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территориядән файдалану һәм аны саклау тәртибе

4.1. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр зоналары составына кертелгән җир кишәрлекләре, махсус сакланылучы уникаль һәм

типик табигать территорияләрен, табигатьне саклау, рекреацион, тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрне саклап калу һәм яхшырту принципларыннан чыгып, җир законнары, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары, әлеге тәртип таләпләре нигезендә файдаланыла.

4.2. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр чикләрендә хуҗалык эшчәнлеген алып бару, шул исәптән әлеге территорияләрнең социаль-икътисадый үсеше мәсьәләләре, аларның эшчәнлеген тәэмин итә торган объектлар һәм корылмалар төзү Башкарма комитет белән килештереп гамәлгә ашырыла.

4.3. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җир кишәрлекләреннән файдаланучылар махсус сакланылучы территорияләрне саклауны һәм аларны махсус саклауның һәм алардан файдалануның билгеләнгән режимы үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыручы затларны, шулай ук җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләрен саклап калу һәм үстерү буенча проект алды эзләнүләрен, фәнни-тикшеренү эшләрен һәм проект эшләнмәләрен башкаручы затларны Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетының рөхсәте булганда үзләре билгән җир кишәрлекләренә кертергә тиеш.

4.4. Җир кишәрлегеннән файдалануның билгеләнгән режимын бозган очракта, шулай ук әлеге Тәртипнең 4.3 пунктында күрсәтелгән затлар билгән кишәрлекләргә керү өчен киртәләр тудырган очракта, гражданнар, вазыйфаи затлар, юридик затлар Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплылыкка тартыла.

Гражданнар һәм юридик затлар җир кишәрлеген саклау һәм алардан файдалану режимын тупас йә кабат бозган очракта җир кишәрлеген арендалау шартнамәсе законнарда билгеләнгән тәртиптә аны алга таба яңарту хокукыннан башка өзелергә тиеш.

Аренда шартнамәсе туктатылганда бушатыла торган җир кишәрлегеннән файдаланучылар аны җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территориянең җир билгеләнеше нигезендә файдалану өчен яраклы хәлгә китерергә тиеш.

4. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләрен саклау

5.1. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләрен саклау түбәндәгеләр максатында башкарыла:

а) җирләрнең деградациясен, пычрануын, чүпләнүен, бозылуын һәм хуҗалык эшчәнлегенең башка тискәре (зарарлы) йогынтысын булдырмау;

б) хуҗалык эшчәнлегенең тискәре (зарарлы) йогынтысына дучар булган җирләрне яхшыртуны һәм торгызуны тәэмин итү.

Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләрне тискәре антропоген йогынтылардан яклау максатларында аларга якын җир кишәрлекләрендә һәм су пространствосында хуҗалык эшчәнлегенең җайга салына торган режимы булган саклау зоналары төзелергә мөмкин.

Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләрнең саклау зоналары җир кишәрлекләре милекчеләреннән, җир биләүчеләрдән, җирдән файдаланучылардан, арендаторлардан җир кишәрлекләрен тартып алмыйча билгеләнә.

Махсус сакланылучы территорияләр чикләрендәге җир кишәрлекләре милекчеләре, хуҗалары, алардан файдаланучылар һәм аларны арендага алучылар аларда билгеләнгән махсус саклау режимын үтәргә тиеш. Режим бозылган очракта алар законнарда билгеләнгән җаваплылыкка тартыла.

5.2. Махсус сакланылучы территориянең саклау зонасы чикләрендә хуҗалык һәм башка эшчәнлеккә чикләүләр кертелергә мөмкин:

а) территориянең гидрологик режимын үзгәртүгә алып баручы эшләр;

б) эзләнү эшләре һәм файдалы казылмалар эшкәртү;

в) авыл хуҗалыгы максатларында агрохимикатлар һәм пестицидлар куллану;

г) биналар, корылмалар, юллар төзү, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләрен урнаштыру;

д) төп файдалануларыгы кисүләр;

е) оештырылмаган рекреацион эшчәнлек, автотранспорт тукталышларын урнаштыру, билгеләнгән урыннардан һәм мәйданчыклардан читтә учаклар ягу;

ж) аучылык, хайваннар дөньясыннан файдалануның башка төрләре;

з) җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру;

и) терлекләр көтүе;

к) җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территория режимын бозуга китерергә мөмкин булган башка эшчәнлек төрләре.

Гражданнар һәм юридик затлар өчен хуҗалык һәм башка эшчәнлекнең билгеләнгән режимын үтәү мәҗбүри.

5.3. Хуҗалык һәм башка эшчәнлекне чикләүләрне дә кертеп, җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территориянең саклау зонасы режимы җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территориянең категориясен, урнашу урынын исәпкә алып Башкарма комитет тарафыннан билгеләнә.

5.4. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләрендә тыела:

а) бу җирләрнең төп билгеләнеше белән туры килми торган (туры килми торган) эшчәнлек;

б) бакчачылык һәм дача кишәрлекләре бирү;

в) автомобиль юллары, торба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре һәм башка коммуникацияләр төзү, шулай ук җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренең эшләвенә бәйле булмаган сәнәгать, хуҗалык һәм торак объектларын төзү һәм файдалану;

г) җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренең эшләвенә бәйле булмаган механик транспорт чараларының хәрәкәте һәм тукталышы, терлекләрне автомобиль юлларыннан читтә куу;

д) махсус сакланылучы территория режимын бозуга китерергә мөмкин булган башка эшчәнлек төрләре.

4. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренең торышын тикшереп тору

6.1. Җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләренең торышын, шулай ук табигать объектларына һәм җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләр җирләре комплексларына йогынты ясый торган яисә ясарга сәләтле эшчәнлекнең барлык төрләрен контрольдә тотуны Арча муниципаль районы Башкарма комитеты гамәлгә ашыра.